

Njen krik je pretresel dvorano. Zadnji klavirjevi zvoki so jeknili; smrtna tišina je zavladala v salonu, le tam daleč v kotu se je par deklet zahihitalo, ko je spoznalo položaj. Kot kreda bled je stal Malgaj pred Ilonko, ki je trepetala po vsem životu. Prijel jo je za roko ter stopil korak naprej, da se je otresel gospe.

»Čemu siliš za menoj!« je siknil skozi zobe, ko se je zavedel. »To je tvoje delo. Čemu ti bo škandal pred vsemi!«

»Ne, nisem kriva jaz!« mu je proseče vdano pogledala v oči. Smrtna bolečina je bila v njenem pogledu. »Nisem jaz, nisem jaz!«

»Oprostite, gospoda, dragi gostje!« je dejala starka, ki se je ovedela. »Oprostite, oprostite, jaz ne morem drugače, jaz ne morem drugače. Kdo se je že od Vas vozil po kočevskih gozdovih?« je planila zmedeno z besedo. »Ilonka, da, Ilonka! Ali ni tam takšna groza, kakor nocoj tu pri nas? Še kovača Jereba manjka, pa je groza polna. Kovača Jereba in one smrtno stene; o, kako je mene groza v dno srca!« je vzklikala sredi dvorane preplašena in zmedena kakor brez uma. »Kje je duša in smrt! Ali je že komu potrkalo na okno, o?« Gospod Blahna je držal svojo mater za roko ter ves preplašen miril: »Mama, kdo bi na to mislil, tak lep večer je nocoj in ne misli na to. Ali ne bi šla malo ven ali spat? In nikar ne misli nocoj na to! Oprostite, oprostite, ne dajte se motiti!« Klavir je molčal. Z nemo grozo so zrli gostje prizor.

»Zmerom moraš misliti na smrt! Zmerom! Morda bo kdo še prej umrl, še pred menoj, še prej nego v šestih mesecih. Ali vedo topoli, tam zunaj topoli, kdaj trešči vanje, kdaj pride nevihta? Nihče ne ve!«

Njen glas je hreščeče odmeval v dvorani; razgrevala se je, prijemala se za glavo ter se v čudnem strahu majala na mestu.

»Nihče ne razume! Samo Ilonka, samo Ilonka, prijateljica moja preljuba, me razume. Ona ve, kaj je groza, kaj je ono tajno znamenje! Pridi sem, pridi sem, deklica, da te blagoslovim! Da ti položim, prijateljica moja, roko na glavo za to težko pot, ki te še čaka. Tebe in gospoda sodnika! Oba blagoslavljam! In Ilonka moja, Ilonka moja, pozabi na ono steno in kočevske gozdove!«

»Hahaha!« se je izvilo učitelju Malgaju, ki se mu je v pijanosti zdelo vse tako smešno. Gostje so se prestrašeno ozrli vanj. Ilonki je s strašno bolestjo obvisel pogled na njegovem licu.

Starka je razžaljeno dvignila roko proti njemu: »Mislite na smrt! Da, mislite na smrt! Tudi Vam bo potrkala na okno!« In pristopila je k Ilonki, jo poljubila na čelo ter nato omahovaje odšla iz dvorane. Ilonki se je meglilo pred očmi. Kakor da gleda skozi čudno kopreno ter da se nje prav nič ne tiče, je slonela ob steni ter zrla brezizrazno predse.

Med družbo je zavladala strašna zadrega. Gospa glavarjeva je iskala svojo hčerko, da odide domov. Samo pijani davkar se je gugal sredi dvorane, tiščal v roki odrezek salame ter kimal Malgaju:

»He, le mislite na smrt, mladi gospod. Le mislite na smrt!«

Od hipa do hipa se je vihar zaganjal v visoke topole. V treh premih vrstah so se gnali proti širokemu dvorišču. Na to stran — proti zahodu — je zavijal pes, na ono stran — proti vzhodu — je planila bela senca.

Učiteljico Ilonko so našli drugo jutro mrtvo ob cesti.

Stara gospa tava brez uma po sobah ter prisluškuje neslišnemu trkanju v steni.

MOJA MATI.

SREČKO KOSOVEL.

I.

Od laži ne znam več govoriti.

V večeru sem s teboj

na vrtu; vrt dehti;

v najinih dušah ni strahu,

pokoj, pokoj...

Poletni zrak nad polji drhti,

a glej: ni ene besede — —

motrim tvoje poglede:

daleč, daleč si.

Od laži ne znam več govoriti,

sem na cestah brezpokojnih.

Kaj mi mar je rož opojnih?

274 K tebi, k tebi ne morem priti.

II.

Moj greh bi ti zatemnil oči,
od tesnobe bi zastalo srce,
v duši zvezda ugasila bi,
ker ne pozna moje cesté . . .

Drug moj, ob cesti topol visok,
z mojo dušo bo vzdrhtel,
ko bo črn ptič iz gnezda vzletel
pod nočni obok —

Ko boš zrla iz skrivnostnih dalj,
kod sem svojih poti iskal,
bo molitev vzšla
iz tvojega srca.

NOČ.

KSAVER MEŠKO.

Ne vem, je li pri drugih tudi tako, a meni se lepota življenja in sveta kakor tudi življenja gorje in bolešt v vsi svoji velikosti in neizmernosti razodeva šele v mraku, v tmuni, v noči. Bodisi v tišini noči, ki zagrne človeka od vseh strani kakor mehke, skrivnostne zavese, izza katerih prihajajo kakor na pozornici junaki pred strmeče gledalce spomini izza davnine in izza včerajšnjega dne; bodisi v nočeh, razbičanih od zbesnelih viharjev, tulečih čez svet v besnosti in obupu Dantejevih večnih obsojencev. Dan je živobarven kalejdoskop; kalejdoskop, oblaten in onečaščen po obilici brezmiselnih, glupih gledalcev. Kaj je človeku, vase zamišljenemu, v izključujoči oddaljenosti in ponosni osamelosti stoječemu, lepota, ki jo sme otipati in omadeževati vsak bebec in razuzdaneec s svojimi lačnimi, blatnimi očmi? A ponoči uživa človek lepoto sam. Vidi jo le moje oko, uživa jo le moja misel, boža le moja duša, moli le moje srce. Cvet je, samo meni cvetoč; nevesta, le meni živeča v bajnem rajskem vrtu, z neprodinim, nepreplezljivim obzidjem zavarovanem, s stoterimi plamenečimi očmi in meči vedno zvesto čuječih kerubov zastraženem.

Kalejdoskop je dan. Še več — nepreprosljiv brisalec in uničevalec lastnih slik je. Za dne beže slike, da jih oko komaj komaj ujema in zajema. Zastrmimo ob kateri, obdržati jo hočemo verno in živo v punčici očesa, v mislih, v srcu — pa se pri-

podl že druga ter zagrne in zatemni zdaj v tanjšo, zdaj močnejšo senco prvo. Povsem zabriše jo čestokrat.

Vidimo na svojih potih krasoto božjo: sladko, nedotaknjeno deklico, najlepši odsev večne lepote Stvarnikove; cvetje v najsladkejšem dehtenju; pokrajino prečudežne lepote. Stali bi, strmeli, v žejnih požirkih pili ta kras. Pa se nam oko, misli, duša morajo v hipu odvrniti, vrniti se v težke, meglenopuste, poznojesensko hladne razmere in skrbi vsakdanjega življenja in borenja. Kakor bi pokrtil neprodiren oblak solnce in bi padla na pokrajino v hipu pepelnata senca, zastró in zastró te skrbi na mah vso krasoto božjo in otroško čisto radost, ki smo jo bili še pravkar čutili in uživali.

Toda noč je miren pripovedovalec, čudovit slikar. Kakor preudarna, počasna babica strmečim, z očmi in usti poslušajočim vnukom nam pripoveduje dogodke včerajšnjega dne, zgodbe davnih let: » . . . Ali še več? . . . Ali še pomniš?« . . . Dogodke, lepe in solnčne, da je noč kakor en sam sladek sen; dogodke, polne mračnih očitkov, padajočih na srce in na dušo kakor ščemeči, žgoči udarci, da se nam misli zvijajo v silni bolešt kakor telo umirajočega ranjenca.

Slišimo podnevi lepo besedo, ki nam pade v srce kakor svetlo razodenje, kakor sladka pesem, polna božajoče miline, osrečujočega blagoslova polna. Ves dan bi radi nosili s seboj nje pojočo lepoto, uživali jo na vseh svojih potih, upajali se z njo. Pa slišimo čez hip drugo, sovražno in grdo, da zbeži pred njo prva kakor plaha deklica pred pijanim, hlepečim razuzdancem. Zakaž najhujši sovražniki lepote in poezije so ljudje. Teh se je treba pred vsem bati, teh se ogibati. Zakaž z eno besedo, lažnivo in sirovo, z dvoumnim, zaničljivim smehljajem, s sovražnim pogledom nam uničijo svet poezije, nebes krasoto.

A ponoči smo sami. Ne vidimo ljudi, ne slišimo njih bedastega govorjenja, ki nas draži in vznemirja, ranja in nam zadaja bol. Le noč govori z nami, tiho in mehko kdaj kakor ljubeča deklica ob prvem sestanku v sanjavem pomladanskem večeru, kdaj mogočno in pretresujoče, kakor bi prihajal sam večni Sodnik s trumo apo-